

PREFATĂ

*F*aptele diverse au pasionat dintotdeauna publicul. Cel despre care este vorba în această carte a fost unul dintre cele mai cunoscute în Elveția postbelică. Avea toate ingredientele. Un mediu al străinilor bogați, o Elveție care ieșea din epoca restricțiilor și a cartelelor alimentare, frustrată în anii de război, care se confrunta cu un grup de oameni bogați, pentru care totul sau aproape totul era permis. Poate și o modalitate de a profita de statutul privilegiat în sânul unei Europe distruse.

În distribuția acestei piese într-un act se regăseau Ste-lian, „bătrânul onorabil”, fost ministru al justiției; Maria, nora, frumoasă și cheluitoare; Victor, soțul pirpiriu și înșelat; François, amantul, fiul uneia dintre cele mai vechi familii din Geneva; Dinu, vărul, mijlocitor și hărțuit; Lina, servitoarea elvețiană, găsită moartă, înainte de a apărea alte presupuse omoruri sau tentative. Totul într-o ambianță de suspiciune și care presupune turpitudine.

Ce revanșă pentru Geneva calvinistă, care ieșea din anii de abstenență, să analizeze această lume aurită!

Afacerea Popescu se născuse.

Pentru unii, Maria Popescu reprezenta imaginea femeii fatale, deosebit de perversă și periculoasă, în timp ce

pentru alții, reprezenta imaginea unei tinere femei strivite de un aparat judiciar fără milă, victimă a unei erori judiciare monstruoase.

Dar pentru mine a fost și rămâne Mama.

Anii copilăriei sale, așa cum îi făcea plăcere să-mi spună, au fost fermentul care i-a permis să rămână dreaptă și demnă. Îmi amintea adesea asta. Am cunoscut, am visat, cu ajutorul acestor povești țesute în jurul albumului de familie, o lume a bucuriei, a hohotelor de răs, a prostiilor copilărești, o Românie din alte vremuri, trecute, acea Românie Mare dintre cele două războaie; mama păstrase, în privire, în amintirile sale din copilărie, numai lucrurile bune, ignorându-le pe cele rele.

Toma Câmpeanu, tatăl său, poreclit Tomiță, era cel mai mare din cei patru frați care erau pe atunci renumiți în București pentru excentricitatea lor. Oare nu își oferiseră un turneu al lui Josephine Baker în România? Tomiță nu își cumpărase o *Isotta Fraschini*, mașină unică, făcută la comandă în Italia? Bogăția lor provenea din redevențele din petrol. Cu o producție, în epocă, de aproape 100 de vagoane pe zi, din proprietățile lor de la Ochiuri, în Dâmbovița, atribuite firmei Astra Română, aveai într-adevăr cu ce să arzi – banii, spiritul. Mama lor, Sofia, murise la nașterea unui al cincilea băiat, iar bunica, Anghelichia, supraveghease de educația lor cu o viziune asupra lumii mai degrabă empirică și foarte personală. „Sunteți frumoși, sunteți tineri, sunteți bogați, faceți ce vă place.” Moșia Răzvad, cumpărată de la familia Pencovici, la sfârșitul secolului al XIX-lea, îngloba o clădire principală, cu două pavilioane în față, mai jos pe drum se situau grajdurile, inclusiv grajdurile de curse, iar în spațele casei, terenurile de tenis. Era locul vacanțelor estivale, între verișori, al unei copilării de vis, mama și fratele

ei Nicolae; verii Toma, Dudu (Alexandra) și Radu Câmpeanu (viitorul politician bine cunoscut, fost președinte al tineretului liberal, refondator al PNL la căderea regimului comunist), toți trei copiii lui Mitică (Dumitru); Anca și Dinu, copiii lui Constantin Câmpeanu, și Dinu Ranetti, fiul lui Zoe, fiul vitreg al lui Nae.

Mama Mariei Popescu, Elena, născută Cernescu, descindea în linie directă, prin mama ei, Elena, pe care apropiatăii o numeau Lina, dintr-o familie de boieri, familia Rătescu. Aceasta din urmă, originară din Rătești, avusese ramuri care se instalaseră în amonte pe malurile Argeșului, la Borlești, la Merișani. Printre strămoși se numărau un paharnic și un postelnic. Conacul de la Merișani arsesese și familia se mutase în grabă într-un vechi han aflat pe drumul către Curtea de Argeș. Mai târziu, Tomiță Câmpeanu poruncise să se construiască o clădire mai retrasă, mai confortabilă, unde locuia frecvent Lina, bunica adorată a mamei. O altă clădire, aflată în apropiere, fusese construită pentru sora Linei, Constanța. Această regiune respira câmpia iubită a unei României profunde și rurale de pe malurile Argeșului. Biserica ridicată de strămoșii ei, ale căror morminte se aflau lângă zidurile acesteia, ca și dispensarul mențineau o relație strânsă între familie și țărani din sat. Aici mama se simțea cu adevărat liberă, iar aceste valori pământene au rămas întotdeauna profund ancorate în ea. Despre bunica ei păstra amintirea unei mari doamne, foarte hotărâte. Ea și sora ei Constanța au mers la universitate, lucru rar în epocă, însoțite desigur de mama lor, și acolo i-au întâlnit pe frații Constantin și Grigore Cernescu. Constanța s-a îndrăgostit de Constantin, Lina de Grigore și fiecare s-a căsătorit cu unul dintre acești cavaleri. Tanti Constanța nu a avut copii, Elena, feministă *avant l'heure*, care avea

o relație privilegiată cu regina Maria a României, a avut două fete și un băiat: Elena, mama mamei, Zoe, care s-a căsătorit a doua oară cu Nae Câmpeanu, și Constantin.

În legătură cu caracterul mamei mele, rețin integritatea; era un om dintr-o bucată. Integră, cu riscul de a fi uneori prea directă, dar uneori atât de ingenuă, mai degrabă instinctivă decât chibzuită în alegerile făcute, bune sau rele.

Cu siguranță pentru a se opune tatălui său, pentru a avea ultimul cuvânt, a dorit să se mărite cu Victor Popescu, fiul lui Stelian Popescu, omul politic, patronul de presă, a cărui reputație era mai mult decât sulfuroasă. Era de asemenea singurul bărbat despre care avea siguranța că nu vrea să o ia în căsătorie pentru banii ei, averea lui Stelian fiind deja considerabilă. Fiul unui preot din Balta-Doamnei (Prahova), Stelian, după ce încercase mai multe profesii, jurist, fost dezertor, fost judecător de instrucție, consilier juridic, patron de ziar, deținea o avere de proporții necunoscute chiar și lui și a cărei origine rămânea foarte controversată. Poseda unul dintre cele mai importante și mai influente ziare din România, *Universul*. Era reputat pentru faptul că nu scrisese niciodată nici măcar un singur rând semnat de el și cunoscut ca personaj veros, a cărui poreclă, „Popește”, era un adevărat program. Intim și „consilier juridic” al doamnei Theodora Cazzavillan, văduva lui Luigi Cazzavillan, fondatorul ziarului *Universul*, oare nu „dobândise” jurnalul pentru „calitatea” persoanei sale, deși existau zvonuri în legătură cu existența unui testament fals? Nu „beneficiase” oare din partea doamnei Elena Kretzulescu, al cărei intim și „consilier juridic” era de asemenea, de un munte la Drajna, cu păduri intens exploatate, și de alte fleacuri? Nu se spunea oare despre „Palatul *Universul*”: „Un etaj, un șantaj”? A

vrut să fie ministru al justiției și a fost în trei rânduri. Vocea sa, „primele pagini” ale ziarului se adaptau după cum bătea vântul. Cine ar fi îndrăznit să-l atingă? Mama mea a trăit această experiență amară.

La vârsta potrivită, am încercat să o apăr, să o protejez de anumite rele intenții. Căci dintr-o experiență de viață nu ieși neatins. Chiar cunoscută, reconstrucția rămâne dificilă în fața prejudecăților, uneori ipocrite, în fața „prietenilor”, nu întotdeauna sinceri, în fața unei reinsertii sociale care necesită multă umilință și perseverență.

De câte ori nu mi-a repetat ea că regretă că nu și-a ascultat mama. Aceasta îi amintea că nimeni nu îți poate fura ceea ce ai în minte. Capcana reprezentată de bani într-o lume facilă îi ascunsese imaginea realității, necesitatea unei pregătiri.

Își refăcuse viața la aproape 40 de ani, într-o țară străină, cu statutul de apatrid, fără pregătire, cu 50 de franci în buzunar și cu o „ghiulea la picior”.

A salvat-o faptul că știa limbi străine. În acest fel, a reușit să lucreze ca recepționeră în diferite hoteluri, apoi ca secretară, mai târziu în informatică. Primul ei scop era, pe atunci, să îl aducă pe tatăl ei. Cu toate acestea, se temea puțin de această întâlnire. Dacă mama ei rămânea imaginea unei fețe blânde, iubitoare, tatăl ei incarna imaginea unui om egoist și dur uneori. Nu îi scrisese oare în timpul procesului: „Te-ai băgat în troacă și te-au mâncat porcii”?

L-a cumpărat de la guvernul român cu 15 000 de dolari, într-o vreme în care un dolar valora 10 franci elvețieni, și s-a îndatorat timp de mai mulți ani pentru această incertitudine. Până la urmă, a întâlnit un alt om. Încercările vieții, privațiunile regimului comunist îl transformaseră pe tatăl ei într-un bărbat amabil, fericit de viața

simplă pe care ea putea să i-o ofere. Două luni mai târziu, într-o noapte de vară, în timp ce mergeau la cinema, a decedat pe un trotuar, în brațele ei, acest tată a cărui ultimă dorință pe când se afla în România era să-și revadă fiica și să moară în brațele ei.

Apoi a trebuit să-și reia cursul vieții.

Dorința ei absolută fusese să devină mamă. Iar eu am ajuns în viața ei.

O epocă de viață exclusivă, de fuziune între mamă și fiu, care mi-a legănat copilăria. O viață simplă, cu siguranță, banii erau numărați, dar dragostea nu.

Îi datorez faptul că am crescut mult mai repede, că am învățat să-mi asum unele lucruri mai repede. A fost rău? Școala era „sarcina mea”, a ei era să „aducă banii necesari pentru traiul de zi cu zi”. „Până la urmă nu putea să mă facă să îmi placă studiul, ea care detestase școala!”

Păstrez amintirea unei copilării fericite, mai puțin auzite, dar mai răsfățate, mai realiste în fața vieții. Asta m-a făcut cu siguranță mai înțelept, mai prudent în alegerea prietenilor, a orientărilor în viață. Nu o regret.

Odată cu trecerea anilor, a reușit să-și cumpere un apartament, făcând un împrumut la bancă, să aibă o mașină, în leasing, să-și asigure o viață comodă, care ne permitea să călătorim din când în când.

Am ajuns la vârsta la care am preluat eu ștafeta, pentru a-i asigura o bătrânețe liniștită. Mama mea nu a fost niciodată foarte departe de mine.

Am venit în România pentru prima dată în iunie 1990, împreună cu mama. Pășea pe pământul patriei după 47 de ani. Jos, lângă avion, ne aștepta un soldat care ne-a cerut un pachet de Kent, monedă de schimb încă în uz în primii ani de după schimbarea regimului. În timpul acestei călătorii și al celor ce vor urma am descoperit,

iar mama a redescoperit această țară, aflată și ea în plină renaștere, plină de speranță în ziua de mâine. Am avut ocazia, alături de mama, să fac vizite, uneori dureroase, să trăiesc amintiri disipate, pe ruinele pământurilor, ale caselor iubite. Îi făcea plăcere, cu toate acestea, să revină în România, la București, unde am achiziționat o locuință, pentru a-și regăsi prietenele. Acele momente împărtășite într-o atmosferă atât de apropiată de rădăcinile ei.

Miercuri, 3 noiembrie 2004, încă o zi de miercuri... Deși slăbită din pricina problemelor cardiace, dorise să mai vadă o dată, în grădină, păsările ciugulind. După-amiază se odihnea în pat. Eu mă jucam cu copiii mei, nepoții ei, lângă pat, îi țineam mâna în mâna mea. Era ora 16 și 13 minute. Ca și cum ai sufla într-o lumânare, respirația ei s-a oprit, flacăra s-a stins.

Cred că ar fi fost fericită să știe că această carte a ei, care a cunoscut un mare succes în Elveția, în limbile franceză și germană, ar putea să fie citită și în limba română, în țara ei de baștină. Povestea unei vieți bogate, pline, abrupte uneori, dar în același timp un exemplu pentru mulți dintre voi, dragi cititori, sunt convins.

GILBERT MONNEY-CÂMPEANU

În boxă, apărătorul meu vine să-mi strângă mâna. Este cam palid, calm, dar destul de în formă. Lupta care îl așteaptă va fi foarte grea. Îmi închipui că ar fi preferat să apere o Maria Popescu mai sensibilă, mai dezarmată. Sarcina lui ar fi fost mai ușoară. Pentru că această bucată de gheață nu ar putea să atragă simpatia nici a publicului, nici a presei, și încă mai puțin a juraților. Dar în privința asta, cu atât mai rău, am rămas cel puțin fidelă mie însămi, și prefer să fiu sinceră decât să joc teatru. Luptând sunt dură față de mine, dar și față de ceilalți.

Imediat i se dă cuvântul apărătorului meu. Cu un glas limpede și calm, începe prin a adresa un omagiu juraților, cărora le revine covârșitoarea responsabilitate de a tranșa cazul Mariei Popescu, apoi evocă, la rândul său, aspectele procesului văzute sub unghiul cronicarilor juridici. Cu multă forță, declară că într-o carieră de 30 de ani nu a călcat niciodată jurământul care face din avocat „un auxiliar al justiției”.

Ascult această voce sensibilă și foarte emoționată implorând pe jurați să nu consimtă la o îngrozitoare eroare judiciară, aceasta fiind, după flagelul războiului, cea mai teribilă dramă socială. Vorbind despre acest proces, îl califică drept „cel mai extraordinar proces pe care îl vor fi cunoscut anele judiciare din Geneva”.

„Instrucția a fost superficială, unilaterală, tentativele de intimidare din partea poliției, nenumărate. Nu spun că nu era cazul să fie anchetată clienta mea, dar afirm că se impunea să fie anchetați și alții. S-au neglijat fapte esențiale, considerându-se *a priori* că singura vinovată era Maria Popescu, fără a se cerceta în mod aprofundat cine este vinovatul sau vinovații.

Astfel, care au fost cercetările poliției în legătură cu furturile de aur? Unde s-a anchetat în legătură cu

comportamentul general al lui Victor Popescu și al doamnei Aeby? Ce supraveghere discretă s-a făcut asupra celor care frecventau casa? Ce investigații s-au făcut pe piața neagră a barbituricelor? Care erau relațiile conjugale între soții Popescu? Toate acestea sunt semne de întrebare care au rămas fără răspuns.”

După aceste cuvinte, analizează inculpările una după alta și spune, de exemplu:

„Sunt necesare patru flacoane de Veronal pentru a constitui o doză mortală. Această cantitate a fost înmănată de Turretini la începutul lunii iulie (afară de primul, în ianuarie). Dar prima victimă, doamna Lelia Popescu, a murit la 26 iunie”, și, mai departe: „Profesorul Bickel declară că, în ce-l privește pe Stelian Popescu, este vorba de o intoxicație repetată. Nu este posibil nici ca acel Lacteol să fi fost cauza intoxicației, de vreme ce efectele nu s-au produs decât după câteva zile”, și: „Autopsia Linei Mory a pus în evidență cel puțin cinci grame de barbiturice. Cum a fost posibilă înghițirea materială a acestei cantități, cu atât mai mult cu cât Veronalul este practic insolubil în apă? Ar fi trebuit să se ceară medicilor să-și exprime părerea, nu numai polițiștilor.”

Apoi, amintește că în România — și este îndreptățit să vorbească în acest sens, deoarece a fost el însuși preceptor într-o familie română timp de mai mulți ani — se trăiește mult mai larg decât în Elveția și starea de spirit este de asemenea mai liberală. Așa că n-ar trebui să se califice mentalitatea acuzatei ca „extrem de cheluitoare și perversă”.

„Domnilor jurați, se întâmplă ca unele lucruri să rămână neexplicate în viață, dar nu trebuie să încercăm să le descifrăm cu prețul libertății unei persoane nevinovate. *In dubio pro reo*, dubiul trebuie să fie în favoarea acuzatului, este principiul fundamental al dreptului penal.

Veți răspunde «nu» întrebărilor ce vi se vor pune, pentru a o reda pe Maria Popescu vieții. Detenția ei a fost un calvar, dar ea s-a comportat exemplar în închisoare. Nu s-a plâns niciodată de nimic și a dat totdeauna dovadă de o demnitate desăvârșită.

Când pătrundem într-o închisoare, ne dăm seama că nu avem dreptul să întemnițăm — mai ales pe viață — pe cineva de a cărui nevinovăție nu suntem absolut siguri.

Domnilor jurați, vă implor să-i redați Mariei Popescu demnitatea ei umană și să-i permiteți să i se alătore bătrânului ei tată.”

Și-a pronunțat pledoaria cu o voce frântă de emoție. Emoția era împărtășită de altfel de toată asistența.

Procurorul general renunță la replică și aud vocea președintelui care mă întreabă dacă mai am ceva de adăugat.

Mă ridic făcând o ultimă efortare ca să rămân calmă și-mi aud vocea răsunându-mi în urechi:

„N-am nimic de adăugat, decât că îi mulțumesc avocatului meu pentru ajutorul pe care mi l-a dat și că îmi voi clama inocența până la ultima mea suflare!”

Juriul intră în deliberare. Trebuie să răspundă la 13 întrebări. Între timp, continuă conversațiile asupra „cazului” în sală și în împrejurimi.

Nimeni nu se gândește la mine. Și totuși este în joc viața mea. Adevărat — era să uit că sunt deja de partea cealaltă, că fac parte dintre sufletele împovărate de viciile și crimele lor. Totul este negru, nimic alb — sau așa de puțin! — în mine.

Umblam neîncetat de-a lungul și de-a latul celulei, fără speranță și totuși sperând încă. Privind podeaua, mi se părea că pun piciorul pe fețele celor care în momentul acela îmi hotărau soarta, viața. Pe aceste fețe care radiau de mândria de a oficia acest rit important. Rit care și el

își are altarul său și victima sa. Această ridicolă comedie a virtuții își va ridica peste o oră sau două cortina pentru epilog.

În momentul acela și orice s-ar întâmpla, voi scăpa cel puțin de acești specialiști ai spânzurătorii cu fețele lor radioase. Măcar atât!

Ultima sonerie a telefonului răsună în mine ca o goarnă. Mă simt înghețată până în inimă, până în măduva oaselor. Dar pentru ultima oară trebuie să fiu tare, tare, orice s-ar întâmpla.

— Maria, curaj!

Am citit în ochii care mă privesc verdictul ce mă așteaptă. Alerg pentru a ajunge mai repede, pentru a ști, repede, repede...

— Merge? Nu sunteți prea obosită? mă întrebă jandarmul meu.

— Nu, mulțumesc, merge... merge foarte bine.

O scurtă oprire în săliță și aud: „Introduceți acuzata!”
Cu capul ridicat, intru.

Jurații revin în ședință după o oră de discuții. Se lasă brusc tăcere și fiecare e cu sufletul la gură.

— Domnule șef al juriului, aveți cuvântul pentru a citi verdictul.

Domnul Edmond Rossier se ridică și rostește cu o voce fermă verdictul:

— Întrebarea nr. 1: Maria Popescu a ucis în iunie 1945 pe soacra ei? Răspuns: da.

Îmi reprim o tresărire bruscă. Da! Au zis da! Continui să ascult, dar totul îmi scapă. Cuvintele sunt incomprehensibile, se învârtesc într-o horă nebună și capul mi se învârtește odată cu ele. Vinovată, au spus vinovată...
O poartă mare se deschide în fața mea și perspectiva se

lărgeste pentru ca să treacă acest car al mizeriei. Iată-mă chiar din această secundă integrată în turma celor pe care ei îi numesc vinovați.

Sunt atât de obosită, încât mi se pare că judecătorii mei au frunți luminoase, cu aureole, cu raze care nu luminează decât în afară, care nu ajung până la sufletele lor. Sunt deodată în fața unei curți de sfinți... O curte cu jurați mărunți, înainte de Marea Judecată care îi așteaptă pe ei ca și pe mine. Este oare asta o consolare pentru mine în momentul acesta?

Trebuie să fac un efort supraomenesc pentru a rămâne calmă, ca să nu aibă plăcerea să vadă cât sunt de îndurerată. Îngropată de vie cu toată tinerețea mea!...

*ALEA IACTA EST!*¹

Articolul 112 din Codul Penal prevede: „Dacă delinventul a ucis în împrejurări sau cu o premeditare care denotă că este deosebit de pervers și periculos, va fi pedepsit cu închisoare pe viață.”

În sală — unde publicul a invadat până și culoarele de trecere — emoția este la culme; numai aceea care este de pe acum o condamnată nu face nicio mișcare.

După ce s-a citit verdictul, continui să mă simt ca luată de fluxul mării. Sunt orbită de valuri. Mă afund din ce în ce mai adânc și prin această apă imundă aud vocea avocaților care și-au început pledoariile. Comedia își are legile ei derizorii. Trebuie respectate.

¹ „Zarurile au fost aruncate” (lat.). Cuvinte atribuite lui Cezar care le-ar fi rostit înainte de trecerea Rubiconului, după o lungă ezitare (n. trad.).

Concluziile părților civile se rezumă mai ales la sume mai mult sau mai puțin importante pentru despăgubiri morale, cheltuieli diverse. Toți sunt în goană după pradă, rezervându-și drepturi asupra unui cont în bancă inexistent.

Aud glasul domnului Poncet, care ia act de verdict. Nu mă pot stăpâni: ca într-un vis întorc capul și văd fața apărătorului meu complet răvășită, pe care se preling două lacrimi mari.

Procurorul general cere închisoarea pe viață și cinci ani de interdicție a drepturilor civile; după o scurtă deliberare, președintele anunță consimțământul juriului.

„Condamnatei i se aduce la cunoștință că dispune de trei zile pentru a face recurs la Curtea de Casație și că va putea solicita grațierea la Marele Consiliu în tot timpul detenției, pe care o va petrece probabil în penitenciarul pentru femei din Rolle. O cerere de revizuire este ori-când posibilă.”

Și reporterul unuia din cele mai mari ziare își termina astfel reportajul:

Deocamdată, Maria Popescu nu renunță la calmul său extraordinar; cu capul sus și fără nicio reacție aparentă se întoarce, înconjurată de jandarmi, în închisoare, care va fi de acum încolo singurul ei domiciliu.

Numerosul public se scurge comentând însuflețit acest verdict. Piața Bourg-de-Four este neagră de lume. În oraș, mulțimea își smulge ediția specială a ziarului nostru și comentariile nu sunt mai puțin numeroase.

Condamnare meritată sau monumentală eroare judiciară? Nu se va ști niciodată.

Nu mai știu cum am părăsit această sală, cum în vorbitor, cu lacrimi scaldându-mi obrazii și pe ai apărătorului

meu, ne-am strâns mâinile. Eram amândoi incapabili să scoatem un cuvânt. Despre recurs vom vorbi mai târziu, când va veni să mă viziteze.

Am urcat un etaj după altul într-un șir de lacrimi, lacrimi care puteau să țâșnească acum, după toate aceste zile în care mi le-am stăpânit. Mă revăd în acea cadă, în apa caldă care îmi fusese pregătită pentru a încerca în zadar să mă liniștesc și aud încă vocea supraveghetoarei, care îmi spune întinzându-mi mâna:

— Biata de tine, curaj, curaj!

Ce altceva ar fi putut să-mi spună?

Am făcut recurs, totul a fost în zadar. Condamnarea mea a rămas PE VIAȚĂ.

La câțva timp după aceea, părăseam această închisoare pentru a intra în penitenciarul „La Colonie” din Rolle, într-un canton vecin, unde aveam să-mi încep viața de „femeie dezonorată”.

